

Briselē, 22.5.2018
COM(2018) 271 final

ANNEX

PIELIKUMS

dokumentam

PADOMES IETEIKUMS

par kvalitatīvām agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām

{SWD(2018) 173 final}

PIELIKUMS
AGRĪNĀS PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS UN APRŪPES
KVALITĀTES SISTĒMA

Bērniem ir tiesības uz kvalitatīvu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi par pieņemamu cenu¹.

Eiropas sociālo tiesību pīlārs

Mācību un izglītības uzsākšanai no dzimšanas un agrīnā bērnībā ir visbūtiskākā nozīme bērnu dzīvē, jo šajā posmā tiek veidoti pamati viņu attīstībai visa mūža garumā. Šajā kvalitātes sistēmā attiecībā uz kvalitatīvām agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām ir sniegti galvenie principi un izklāstīta Eiropas pieeja, pamatojoties uz ES dalībvalstu labu praksi un mūsdienīgiem pētījumiem. Tajā ietverti desmit kvalitātes paziņojumi, kas ir strukturēti atbilstīgi šādām piecām plašākām kvalitātes jomām: piekļuve, darbaspēks, mācību programma, uzraudzība un novērtēšana, kā arī pārvaldība un finansējums. Šajos desmit kvalitātes paziņojumos ir aprakstītas kvalitatīvu pakalpojumu galvenās iezīmes, kas konstatētas praksē. Kvalitātes sistēma ir pārvaldības rīks, kura mērķis ir sniegt orientāciju agrīnās pirmsskolas izglītības sistēmu izstrādei un saglabāšanai. Lai padarītu iespējamu pašnovērtējumu un turpmāku izvērtēšanu, tajā ir sniegts to rādītāju saraksts, kurus var izmantot valsts, reģionālā vai vietējā līmenī.

Galvenais sistēmas mērķis ir sniegt bērniem kvalitatīvu agrīnās pirmsskolas izglītību un aprūpi, un sistēmas izstrādē ir ņemti vērā šādi principi:

- kvalitatīviem pakalpojumiem ir būtiska nozīme bērnu attīstības un mācību veicināšanā un, raugoties ilgtermiņā, — bērnu izglītības izredžu uzlabošanā;
- Šajos pakalpojumos būtiska ir vecāku kā partneru līdzdalība — ģimene ir vissvarīgākā vieta, kur bērniem augt un attīstīties, un vecāki (un aizbildņi) ir atbildīgi par katra bērna labjutību, veselību un attīstību;
- agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem ir jābūt uz bērnu orientētiem pakalpojumiem — tādiem, kas aktīvi iesaista bērnus un ņem vērā bērnu viedokli.

¹ https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_lv.

ES AGRĪNĀS PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS UN APRŪPES KVALITĀTES SISTĒMA

Visiem bērniem nodrošināta PIEKĻUVE agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem veicina bērnu veselīgu attīstību un panākumus izglītībā, palīdz samazināt sociālo nevienlīdzību un mazina kompetenču atšķirības dažādos sociāli ekonomiskos apstākļos dzīvojošiem bērniem. Vienlīdzīga piekļuve ir arī būtiska, lai vecākiem, jo īpaši sievietēm, nodrošinātu iespēju (atkārtoti) integrēties darba tirgū.

Kvalitātes paziņojumi

1. Pakalpojumu nodrošināšana, kas ir pieejama un cenas ziņā pieņemama visām ģimenēm un to bērniem.

Vispārējās likumīgās tiesības attiecībā uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem nodrošina stabilu pamatu tam, lai šie pakalpojumi tiktu nodrošināti visiem bērniem. Iedzīvotāju uzskaites dati un vecāku aptaujas par pieprasījumu pēc agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes vietām var veidot pamatu turpmāko vajadzību aplēsēm un kapacitātes pielāgošanai.

Pakalpojumu nodrošināšanas procesā ir iespējams veikt pasākumus, lai novērstu šķēršļus, kas varētu traucēt ģimeņu un bērnu līdzdalībai. Šādi pasākumi var ietvert agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes maksu pielāgošanu, lai sniegtu piekļuves iespējas arī zemu ienākumu mājsaimniecībām. Turklāt fakti liecina, ka darba laika un citu darba kārtības elementu elastība var dot iespēju piedalīties jo īpaši strādājošo māšu bērniem un minoritāšu vai nelabvēlīgā situācijā esošu grupu bērniem.

Nelabvēlīgā situācijā esošu sabiedrības grupām piekļuvi var paplašināt tāda nodrošināšana, kurā pakalpojumi tiek vienlīdzīgi izplatīti pilsētu un lauku teritorijās, pārtikušos un nabadzīgos rajonos un reģionos. Ir saņemti ziņojumi, ka rajonos, kuros dzīvo nabadzīgas ģimenes, etnisko minoritāšu vai migrantu ģimenes, vienlīdzību un sociālo iekļaušanu visbūtiskāk sekmē kvalitatīvu pakalpojumu pieejamība un to pieņemamība cenas ziņā.

2. Pakalpojumu nodrošināšana, kas sekmē līdzdalību, stiprina sociālo iekļaušanu un ietver daudzveidību.

Agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes var aktīvi sekmēt līdzdalību, iesaistot lēmumu pieņemšanas procesā vecākus, ģimenes un aprūpētājus (piemēram, vecāku komitejās). Saziņas veidošana par mērķtiecīgām iniciatīvām ar ģimenēm, jo īpaši ar sievietēm un nelabvēlīgā situācijā esošām ģimenēm vai minoritāšu vai migrantu grupu ģimenēm dod tām iespēju paust savas vajadzības un dod iespēju pakalpojumu sniedzējiem ievērot šīs vajadzības, piemērojot pakalpojumu nodrošināšanu vietējās sabiedrības prasībām.

Var sekmēt sociāli atstumtu grupu, migrantu vai minoritāšu grupu izcelsmes darbinieku pieņemšanu darbā, jo ir pierādījies, ka sabiedrības dažādības atspoguļošana agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu personāla sastāvā ir priekšrocība.

Radot bērniem labvēlīgu vidi, kurā pozitīvi attiecas pret viņu valodu un izcelsmi, tiek veicināta viņu piederības sajūtas veidošanās. Turklāt atbilstīga nepārtraukta profesionālā izaugsme sniedz personālam nepieciešamo sagatavotību, lai atzinīgi vērtētu un atbalstītu bērnus, kuri runā divās valodās.

Agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes var izstrādāt ģimenēm labāko praksi, lai nodrošinātu vienmērīgu pāreju no mājas vides uz iestādi, kā arī, organizējot īpašas iniciatīvas, veicināt vecāku plaša līmeņa līdzdalību.

PERSONĀLS ir nozīmīgākais faktors attiecībā uz bērnu labjutību, mācību un attīstības rezultātiem. Tāpēc personāla darba apstākļus un profesionālo izaugsmi uzskata par būtiskām kvalitāti veidojošām sastāvdaļām.

Kvalitātes paņēmumi:

3. Augsti kvalificēts personāls, kura sākotnējā un pastāvīgā apmācība ļauj tam pildīt savus profesionālos uzdevumus.

Efektīvās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmās tiek izvērtēta personāla profesionālā statusa paaugstināšana, kas ir plaši atzīts kvalitātes faktors, paaugstinot kvalifikācijas līmeņus, piedāvājot elastīgas karjeras izredzes un alternatīvas iespējas palīgiem. Šo procesu var veicināt, papildus palīgu personālam piesaistot pedagoģisko personālu, ko veido speciālisti, kam ir pilna profesionālā kvalifikācija agrīnās pirmsskolas izglītības specialitātē *ISCED* 6. līmenī.

Mūsdienīgas sākotnējās izglītības programmas tiek izstrādātas sadarbībā ar praktiķiem, un tās nodrošina labu līdzsvaru starp teoriju un praksi. Vērtīgi ir arī tas, ja izglītības programmas labāk sagatavo personālu kopīga darba veikšanai un izvērtēšanas kompetenču uzlabošanai. Šādām programmām ieguvumus var sniegt apmācības personāls, kas strādā ar valodas un kultūras ziņā dažādām grupām no minoritāšu, migrantu ģimenēm un ģimenēm ar zemiem ienākumiem.

Bērnu attīstību aktīvāk var sekmēt personāls, kam ir nepieciešamā sagatavotība, lai sekotu līdzi mazu bērnu attīstības vajadzībām un spētu konstatēt iespējamās attīstības problēmas. Regulāras, pielāgotas un nepārtrauktas profesionālās izaugsmes iespējas nodrošina ieguvumus visiem darbiniekiem, tajā skaitā speciālistu palīgiem un palīgdarbiniekiem.

Attiecībā uz nepieciešamiem bērnu attīstības un psiholoģijas elementiem personāla kompetencēs vajadzētu ietvert piemērotu bērnu aizsardzības moduli un bērnu tiesības plašākā nozīmē.

4. Atbalstoši darba apstākļi, ietverot profesionālu vadību, kas rada iespējas vērošanai, izvērtēšanai, plānošanai, darbam komandā un sadarbībai ar vecākiem.

Ar agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām, kas ir vērstas uz darba apstākļu uzlabošanu, ietverot atbilstīgākus algu līmeņus, var panākt, ka darbs agrīnās pirmsskolas izglītības jomā kļūst par pievilcīgāku iespēju augstāk kvalificētiem darbiniekiem, kuri meklē pienācīgas karjeras iespējas.

Tā kā jaunākiem bērniem ir jāpievērš lielāka uzmanība, pieaugušo un bērnu skaita attiecības koeficienti un grupu lielumi ir vislabāk piemēroti, ja tos izstrādā saskaņā ar grupas bērnu vecumu un tās sastāvu.

Profesionālām mācību kopienām, kas darbojas iestādēs un starp iestādēm, ir bijusi pozitīva ietekme, piešķirot laiku un vietu personāla koleģiālo pasākumu un kopīga darba organizēšanai.

Ievadot darbā nesen pieņemtus darbiniekus, mentorēšanas un uzraudzības piedāvāšana var sekmēt to spēju ievērot profesionālos noteikumus.

MĀCĪBU PROGRAMMA ir spēcīgs rīks bērnu labjutības, attīstības un izglītības pieredzes uzlabošanai. Plašs pedagoģiskais satvars nosaka bērnu attīstības ilgtspējas principus, izmantojot izglītības un aprūpes praksi, kas atbilst bērnu interesēm, vajadzībām un iespējām.

Kvalitātes paņēmumi:

5. **Mācību programma, kuras pamatā ir pedagoģijas mērķi, vērtības un pieejas, kas ļauj bērniem pilnībā īstenot savu potenciālu, un kurā tiek risināti bērnu sociālās, emocionālās, kognitīvās, fiziskās attīstības un viņu labjutības jautājumi.**

Pedagoģiskās pieejas, kas orientētas uz bērnu, var labāk stiprināt bērnu kopējo attīstību, atbalstīt viņu mācību stratēģijas un veicināt viņu kognitīvo un nekognitīvo attīstību, sistemātiskāk izmantojot uz pieredzi pamatotu mācīšanos, spēles un sociālo mijiedarbību.

Ir pārliecinoši pierādījumi tam, ka precīzi formulēta mācību programma ir vērtība, jo tā var sniegt saskaņotu sistēmu attiecībā uz aprūpi, izglītību un socializāciju kā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanas neatņemamām sastāvdaļām. Ideālā gadījumā šāda sistēma nosaka katrai vecuma grupai piemērotus mācību mērķus, vienlaikus ļaujot pedagogiem personalizēt savu pieeju atbilstoši bērnu individuālajām vajadzībām, un tā var sniegt pamatnostādnes kvalitatīvas mācību vides izveidei. Tajā tiek pienācīgi apsvērtas pieejamu grāmatu un citu drukāto materiālu ietveršana, lai palīdzētu attīstīt bērnu rakstpratību.

Veicinot dažādību, vienlīdzību un valodas izpratni, efektīva mācību programmas sistēma sekmē migrantu integrāciju. Tā var atbalstīt gan dzimtās valodas, gan izglītības valodas apguvi.

6. **Mācību programma, kas paredz personāla sadarbīšanos ar bērniem, kolēģiem un vecākiem, kā arī savas prakses izvērtēšanu.**

Mācību programma var palīdzēt labāk iesaistīt vecākus, ieinteresētās personas un personālu un nodrošināt, lai tā labāk atbilstu bērnu vajadzībām, interesēm un iespējām.

Mācību programmā var noteikt uzdevumus un procesus, kas personālam jāīsteno, lai regulāri sadarbotos ar vecākiem, kā arī ar kolēģiem citās bērnu pakalpojumu iestādēs (ietverot veselības, sociālās aprūpes un izglītības nozares).

Iespēju robežās mācību programma var sniegt agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes personālam pamatnostādnes par saziņas veidošanu ar skolas personālu saistībā ar bērnu pāreju uz sākumskolas un/vai pirmsskolas iestādēm.

UZRAUDZĪBA UN NOVĒRTĒŠANA ir ilgtspējīgu kvalitāti veicinoši faktori. Konstatējot stiprās puses un trūkumus, uzraudzības un novērtēšanas procesi var būt nozīmīgi faktori, kas sekmē agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmu kvalitātes uzlabošanu. Šie procesi var nodrošināt atbalstu ieinteresētajām personām un politikas veidotājiem tādu iniciatīvu uzsākšanā, kas atbilst bērnu, vecāku un vietējās sabiedrības interesēm.

Kvalitātes paņēmieni:

7. **Uzraudzība un novērtēšana attiecīgā vietējā, reģionālā un/vai valsts līmenī nodrošina informāciju, lai sekmētu pastāvīgu politikas un prakses kvalitātes uzlabošanu.**

Pārredzama informācija par pakalpojumu un personālu vai par mācību programmas īstenošanu atbilstīgā, proti, valsts, reģionālā un vietējā līmenī var palīdzēt uzlabot kvalitāti.

Regulāra atgriezeniskās informācijas sniegšana var atvieglot politikas izvērtēšanas procesu, tostarp ļaujot analizēt valsts līdzekļu izmantošanu, kā arī to, kādi pasākumi ir efektīvi un — kādā kontekstā.

Lai noteiktu personāla mācību vajadzības un pieņemtu pareizos lēmumus par vislabāko pakalpojuma kvalitātes uzlabošanas veidu, ir lietderīgi, ja agrīnās pirmsskolas izglītības vadītāji savlaicīgi apkopo attiecīgos datus.

8. Uzraudzība un novērtēšana, kas atbilst bērna interesēm.

Ar mērķi aizsargāt bērnu tiesības agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes (ECEC) sistēmā būtu jāiekļauj stabila bērnu aizsardzības / bērnu drošības politika, lai palīdzētu aizsargāt bērnus pret visu veidu vardarbību. Bērnu aizsardzības politikai jāaptver šādas četras plašas jomas: 1) politika, 2) iedzīvotāji, 3) procedūras un 4) pārskatatbildība. Papildu informācija par šīm jomām ir atrodamā publikācijā “Bērnu drošības standarti un veidi, kā tos īstenot”, ko izdevis organizāciju tīkls “Keeping Children Safe”².

Uzraudzības un novērtēšanas procesi var sekmēt visu iesaistīto personu aktīvu iesaistīšanos un sadarbību. Ikviens, kas ir saistīts ar kvalitātes attīstību, var veicināt uzraudzības un novērtēšanas pasākumus un saņemt ieguvumus no tiem.

Pieejamie fakti liecina, ka dažādu uzraudzības metožu apvienojums (piemēram, novērojumu veikšana, dokumentēšana, bērnu kompetenču aprakstoša izvērtēšana) var nodrošināt lietderīgu informāciju un sniegt pārskatu par bērnu pieredzi un attīstību, kā arī sekmēt vienmērīgu pāreju uz sākumskolu.

Var izveidot uzraudzības rīkus un vērtēšanas procedūras ar ieinteresēto pušu iesaisti, lai dotu bērniem iespēju tikt uzklautiem un skaidri formulēt savu izglītības un aprūpes iestādē gūto mācību un socializācijas pieredzi.

PĀRVALDĪBA UN FINANSĒŠANA ir izšķiroši faktori, lai dotu iespēju īstenot agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanai izvirzītos mērķus attiecībā uz bērnu personīgo izaugsmi, kā arī uz izglītības sasniegumu atšķirību mazināšanu un sociālās kohēzijas sekmēšanu. Pārvaldībai jābūt ietvertai visaptverošā saskaņotas valsts politikas sistēmā, kas veido agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes saikni ar citiem pakalpojumiem, kas attiecas uz mazu bērnu un viņu ģimeņu labklājību.

Kvalitātes paņēmumi:

9. Ieinteresētajām personām ir skaidra un kopīga izpratne par to uzdevumiem un atbildību, un šīs personas apzinās, ka tām ir paredzēts sadarboties ar partnerorganizācijām.

Nodrošinot agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi, ideālā gadījumā vajadzētu cieši sadarboties ar visiem pakalpojumu sniedzējiem, kas strādā bērnu labā, tajā skaitā sociālo un veselības pakalpojumu sniedzējiem, skolām un vietējām ieinteresētajām personām. Šādas starpāģentūru apvienības ir izrādījušas efektīvākas, ja tās tiek regulētas saskaņotā politikas sistēmā, kas var proaktīvi veicināt sadarbību un ilgtermiņa ieguldījumus vietējā sabiedrībā.

Ieinteresēto personu iesaiste ir atzīta par būtisku faktoru agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanās izveidē un īstenošanā.

Visi noteikumi attiecībā uz agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi un attiecībā uz finansējumu ideālā gadījumā varētu būt viena departamenta atbildībā.

10. Tiesību akti, noteikumi un/vai finansējums sekmē attīstību virzībā uz vispārējām tiesībām uz valsts subsidētu vai finansētu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi, un par šo attīstību tiek regulāri ziņots visām ieinteresētajām personām.

Kvalitātes uzlabošanu, nodrošinot pakalpojumus visiem bērniem, varētu panākt labāk, ja pakāpeniski tiktu stiprinātas vispārējas likumīgās tiesības. Varētu būt lietderīgi izvērtēt to, vai agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi, kas pamatojas uz tirgus principiem,

² http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/rights_child/standards_child_protection_kcsc_en.pdf.

attiecībā uz nelabvēlīgā situācijā esošiem bērniem rada priekšnoteikumus nevienlīdzīgai piekļuvei vai zemākai kvalitātei, un, ja nepieciešams, izstrādāt plānus, kā to novērst.

Cieša saikne ar politikas virzieniem darba, veselības un sociālajā jomā nepārprotami būtu vērtība, jo tā var veicināt lietderīgāku līdzekļu pārdali, novirzot papildu finansējumu nelabvēlīgā situācijā esošām grupām un rajoniem.

